

مسائل متحده در فقه اسلامی: آیا کنترل جمعیت شرعاً جایز است

پدیدآورنده (ها) : م، ن

فلسفه و کلام :: نشریه درسهایی از مکتب اسلام :: خرداد ۱۳۶۸، سال ۲۹ - شماره ۲

صفحات : از ۱۵ تا ۱۹

آدرس ثابت : <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/51638>

تاریخ داندلود : ۱۴۰۲/۰۹/۲۲

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

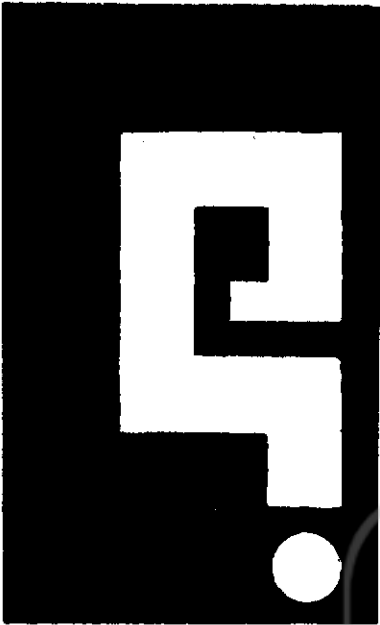

مقالات مرتبط

- کنترل جمعیت در نگرش فقه و فقهای اسلامی
- تأثیر آموزه ها و فتاوی شیعی در رشد و کنترل جمعیت
- کنترل جمعیت در جوامع اسلامی از منظر فقه امامیه
- نگرش فقهی بر روشهای تنظیم خانواده
- بازپژوهی رویکردهای فقهی در مباحث کنترل جمعیت و تنظیم خانواده
- سیاست جنایی تقنینی ایران در قبال کنترل جمعیت در فقه و حقوق
- استراتژی و سیاست خارجی ایالات متحده آمریکا بر ضد تروریسم در خاورمیانه و تأثیر آن بر امنیت نظام بین الملل - از ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۲ -
- تحدید نسل شیعه: تهدید جامعه ایران (عدل کاهش جمعیت و پیامدهای آن)
- نقش نظام آموزش عالی در مهندسی فرهنگی جامعه
- جایگاه افغانستان در ژئواستراتژی نظام نوین جهانی
- استراتژی جدید ایالات متحده آمریکا و امنیت ملی افغانستان
- تنظیم خانواده یا تحدید نسل

عناوین مشابه

- کنترل جمعیت در نگرش فقه و فقهای اسلامی
- مسائل مستحدثه در فقه اسلامی: طرق پیشگیری از رشد نامطلوب جمعیت
- کنترل جمعیت در جوامع اسلامی از منظر فقه امامیه
- آیا محکوم علیه که در زمان حیات از دادنامه محکومیت کیفری و مدنی در اثناء مدت قانونی فرجام خواسته و فرجام او به وکیل مدعی خصوصی ابلاغ و در جریان رسیدگی فرجامی با فوت او حق عمومی اسقاط شده جایز است رسیدگی
- قلمرو اجرای مقررات جزایی و ماده ۶۳۸ قانون مجازات اسلامی: آیا بی حجابی در خارج جرم است
- مجمع فقه اسلامی مروج اجتهاد جمعی در میان مسلمانان است
- مسائل مستحدثه در فقه اسلامی: چگونگی نماز و روزه در سفرهای فضائی
- آیا می‌دانید قدیمی‌ترین دانشگاه اسلامی در مراکش و مصر از آثار «شیعه» است
- مسائل مستحدثه در فقه اسلامی: تلقیح مصنوعی
- آیا دخالت های انگلیس در ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی استعماری بوده است؟

این مساله را باید دور از جر و بحثهای خطابی و شعاری، در یک محیط کاملاً آزاد و منطقی براساس تشخیص دقیق موضوعات و احکام شرع بررسی کرد.

آیا کنترل جمعیت شرعاً جایز است

دیگر جوابگوی این جمعیت اضافی نیست تا چه رسد به محرومان قبل. و اگر وضع به این منوال ادامه یابد کشور ما روز به روز فقیرتر، وابسته تر، و عقب مانده تر خواهد شد. در مقابل این داد و فریاد ها که با ارائه اعداد و ارقام همراه است و تاکنون به جایی نرسیده گروهی در پاسخ می گویند ما امکانات بالقوه زیاد داریم، اگر آن امکانات بسیج شود نه تنها جوابگوی افزایش جمعیت است بلکه عقب ماندگیها را نیز جبران می کند. ولی وقتی سؤال می شود چه کسی

در حالی که کارشناسان جمعیتی فریاد می زنند ما به سوی یک فاجعه بزرگ پیش می رویم زیرا شتاب افزایش جمعیت در کشور ما طبق اعداد و ارقام غیرقابل انکار به قدری است که همه امکانات ما را برای بهبودی وضع مستضعفان و رسیدن کشور به خودکفائی می بلعد.

تمام خانه هائی را که می سازیم جوابگوی دو میلیون جمعیت اضافی سالانه نیست، تا چه رسد به اینکه فکری به حال بی خانه ها کنیم.

و نیز فریاد می زنند که تعداد مدارس های نوبنیاد، بیمارستانها، و مراکز

آمده که مسلمانان را تشویق به افزایش جمعیت می کند، فی المثل در بعضی از روایات این مضمون به چشم می خورد که رسول خدا (ص) ضمن تشویق مسلمانان به ازدواج می فرماید:

" ما يمنع المومن ان يتخذ اهلا لعل الله يرزقه نسمة تثقل الارض بلالالهالا لله" و چه مانعی دارد که مومن ازدواج کند شاید خداوند فرزندی به او دهد که زمین را از گوینده لاله الاله سنگین کند؟^۱ و در حدیث دیگری این مضمون به چشم می خورد که پیامبر اکرم (ص) فرمود: " تزوجوا فانی مكاثر بكم الامم غدا فی القیامة" ازدواج کنید که من به فزونی شما در برابر امتها در فردای قیامت مباحات می کنم.^۲

و نیز در حدیث دیگری نیز از رسول خدا (ص) آمده است که می فرمود: " من كان يحب ان يتبع سنتی فان من سنتی التزویج، و اطلبوا الولد فانی مكاثر بكم الامم نحدا" " کسی که دوست دارد از سنت من پیروی کند یکی از سنتهای من ازدواج است و سعی کنید صاحب فرزند شوید که من در فردای قیامت به کثرت شما در برابر امتها مباحات می کنم"^۳

باید این امکانات را بسیج کند و آیا اصولا بسیج این امکانات لااقل در شرایط فعلی عملی هست یا نیست؟ یا فقط باید تکیه بر شعار کنیم، و جمعیت مهار نشده راه خود را پیش گیرد و به جلو بتازد و ما هم در پشت سر این قافله لنگ لنگان در انتظار سرنوشت حرکت کنیم؟

کسی جواب روشنی در مقابل این سئوالها نمی دهد.

سرانجام بعضی پیشنهاد می کنند بیائید و جلسات مستمری تشکیل دهیم مساله " بسیج امکانات" و " نیازهای حاصل از افزایش جمعیت" را دقیقا مورد بررسی قرار دهیم، و دور از شعارهای غیرمسئولانه آنچه جنبه عملی دارد و می توان روی آن حساب کرد، و به عنوان یک برنامه عینی، و نه ذهنی و خیالی، روی آن تکیه نمود مشخص شود، اگر در بررسیها اینجا رسیدیم که ما با این حرفها - حداقل در شرایط فعلی - قادر بر هماهنگ ساختن بسیج امکانات هماهنگ با رشد جمعیت نیستیم فکری برای محدود کردن این رشد در حد معقول و مشروع کنیم.

ولی در اینجا نگرانی گروهی دیگر ناشی از جنبه های شرعی مساله است، هدف این است که در این مقال این مطلب تا حدی روشن شود:

بدون شک تعبیراتی در روایات اسلامی

۱- وسائل الشیعه جلد ۱۴ حدیث ۳

۲- همان مدرک حدیث ۲

۳- همان مدرک حدیث ۶

به فرض که جمعیت آنها نیز افزایش پیدا کند مشکلی برای آنها ایجاد نخواهد کرد. چرا که این افزایش حساب شده و ناچیز است (غالب کشورهای اروپائی را در این گروه می توان نام برد).

گروه سوم که تعداد آنها در دنیا زیاد نیست گرفتار مسئله کمبود جمعیت‌اند و به همین دلیل سخت در تکاپو برای افزایش جمعیت می‌باشند.

دولت غاصب اسرائیل از واضح ترین مصادیق این گروه است. آنها از یک سو ذاتا جمعیت محدودی دارند، و از سوی دیگر با توجه به افزایش سریع اعراب و مسلمانان ساکن اسرائیل و سرزمینهای اشغال شده موازنه نفرات را در حال بهم ریختن برضد خود می بینند، زیرا که اگر وضع به همین منوال پیش رود روزی فرا می رسد که تعداد مسلمانان در اراضی اشغالی فلسطین به حدی خواهد رسید که توانائی مقابله با آن را ندارند (هم اکنون نیز گرفتار بعضی از مظاهر این موضوع در مورد قیام فلسطینیان شده اند).

هدف از ذکر این تقسیم بندی این است که توجه داشته باشیم شرایط کشورهای جهان امروز هم یکسان نیست و مسلما دیروز هم یکسان نبوده است. با این مقدمه به سراغ پاسخ سؤال در باره مشروع بودن کنترل جمعیت می رویم.

از سوی دیگر یکی از صفاتی که از نظر اسلام در زنان مطلوب است و روی آن تکیه شده "ولود" بودن است یعنی زنی که فرزند می آورد انتخاب کند که معمولا از فامیل و خانواده آنها شناخته می‌شوند^۴

آیا با توجه به این روایات و مانند آن می توان در این مسئله تردید کرد که صاحب فرزند شدن از نظر اسلام مطلوب است، و حد و مرز و عدد معینی در روایات برای آن ذکر نشده است؟

ولی بررسی آیات قرآن و همچنین روایات اسلامی و تاریخ آن عصر نشان می دهد که شرایط آن زمان با زمان ما بسیار متفاوت بوده است.

توضیح اینکه کشورهای جهان را در حال حاضر می توان به سه گروه تقسیم کرد: گروهی از کشورها که غالب ممالک آسیائی و آفریقائی را جز آنها به شمار می آورند، با مساله انفجار جمعیت روبرو می‌باشند، و غالبا دارای رشد بالائی از نظر " افزایش جمعیت درسال" هستند، هرچند میزان این رشد متفاوت است، و کار شناسان جمعیتی مرتبا مسئله کنترل موالید را به آنها توصیه می کنند.

گروهی دیگر که توانسته اند مسئله جمعیت را تحت برنامه و کنترل در آورند گرفتار مسئله حادی از این نظر نیستند. و

۴- وسائل الشیعه جلد ۱۴ صفحه ۱۴

مهمی بوده، و فزونی فرزندان از بارزترین نشانه های قوت و قدرت محسوب می شده شاید یکی از دلائل مسئله، مرگ و میر در حد بالا، و از میان رفتن بسیاری از کودکان بواسطه ابتلاء به بیماریهای مختلف در همان سنین کودکی بوده است، بطوری که گاه از ده فرزند که متولد می شدند فقط دو فرزند باقی می ماند.

از این گذشته در شرایط اقتصادی و صنعتی و حتی نظامی آن زمان تعداد نفرات تاثیر زیادی داشته، مثل امروز نبوده است که گاهی افراد متخصص و آگاه بتوانند با استفاده از وسائل صنعتی زمینهای زیادی را زیر کشت برند یا مصنوعات فراوانی را به وسیله کارخانه ها تولید کنند، و یا در صحنه نبرد با استفاده از سلاحهای پیشرفته یک نفر آنها کار هزار نفر را انجام دهد. بنابراین باید تصدیق کرد که شرایط موجود عصر ما با شرایط موجود عصر پیامبر (ص) بسیار متفاوت است. در عصر ما " کیفیت " نفرات مطرح، نه " کمیت "، به همین دلیل می بینیم که مثلا اسرائیل غاصب با داشتن ۳ میلیون جمعیت در برابر یکصد میلیون عرب، و یک میلیاردر مسلمان جهان عرض اندام می کند، چراکه این نفرات کم، از آموزش بسیار بالائی برخوردارند و وسائل صنعتی و نظامی مهمی را در اختیار دارند. آنها در مسئله کشت و ریزی از یک هکتار زمین گاه پنج برابر ما

از قرائن مختلف به خوبی استفاده می شود که مسلمانان در عصر اول گرفتار کمبودشدیدی از نظر نفرات بودند، و اصولا داشتن فرزندان زیاد (البته فرزند پسر) در عصر ظهور اسلام یکی از بارزترین نشانه های قوت و قدرت بود. چنانکه امین معنی در آیات قرآن منعکس است.

در سوره توبه آیه ۶۹ می بینیم که قرآن مجید برای تهدید مشرکان و منافقان سخن از اقوامی به میان آورده که قبل از آنها در دنیا زندگی می کردند و از آنها قوی تر بودند، و دارای اموال و اولاد بیشتر "گانوا اشد منکم قوه و اکثر اموال و اولاد" همانگونه که ملاحظه می کنید در این آیه نخست سخن از قوت و قدرت این گروه است، و سپس فزونی اموال و اولاد آنها، لحن آیه نشان می دهد که اعراب آن زمان نیز در چنین شرایطی بودند که فزونی فرزندان پسر یکی از بارزترین نشانه های قدرت آنها بود.

در سوره سبا آیه ۳۵ می خوانیم که قرآن از زبان کفار چنین نقل می کند که آنها در برابر پیامبران الهی قیام میکردند " و می گفتند ما اموال و فرزندانمان از شما بیشتر است " و قالوا نحن اکثر اموالا و اولادا"

از این تعبیرات و مانند آنها استفاده می شود که هم در عصر پیامبر و هم اعصار قبل از آن کمبود نیروی انسانی مسئله

محصول برداشت می کنند و در صحنه جنگ نیز با سلاحهای پیچیده ای که در اختیار دارند با همان نفرات کم مقاومت می کنند، گرچه هرگاه مسلمانان متحد و منفق و بیدار شوند ریشه کن کردن این غده سرطانی کار مشکلی نیست، ولی هدف نشان دادن این حقیقت است که در شرایط فعلی مسئله مهم کیفیت بالای نفرات است نه کمیت.

در بسیاری از کشورها در حال حاضر فزونی کمیت نه تنها باعث قوت و قدرت نیست، بلکه بطور قطع سبب ضعف و ناتوانی می شود، زیرا وقتی نتوانند امکانات و منابع حیاتی را دوش بدوش افزایش جمعیت افزایش دهند، فزنی فقر و تنگدستی و بیکاری و بیماری و بی سوادگی غیر قابل اجتناب است.

اگر این موازنه برقرار نشود - که غالباً عملی نیست - کشورها مجبورند زیر بار بدهی خارجی بیشتر روند، مدارس آنها به جای اینکه صبح و عصر برای یک گروه برنامه داشته باشد، در اختیار سه الی چهار گروه قرار گیرد که مسلماً سبب افت تحصیلات کلاسیک می گردد و طبعاً کسانی که بتوانند به تحصیلات عالییه برسند روز بروز درصد کمتری از جمعیت را تشکیل می دهند.

مواد غذایی لازم برای رفع نیاز این جمعیت ایجاب می کند که ارزهای موجودشان را بیشتر صرف تغذیه کنند، یعنی توسعه

صنعتی به دست فراموشی سپرده شود. تقسیم خدمات درمانی و بهداشتی بر نفرات بیشتر سبب پائین آمدن کیفیت آن، و در نتیجه فزونی بیماران و ازکارافتادگان می گردد که این خود بار سنگینی بر دوش جامعه خواهد بود.

حال با توجه به این همه تفاوت که میان شرایط زمان ما و صدر اسلام است آیا می توان گفت آن احادیث، عصر و زمان ما را هم بدون هیچ فرقی شامل می شود؟ یابه اصطلاح علماء اصول قرائن حالییه و مقالیه سبب می شود که ما آن "اطلاعات و عمومات" را ناظر به شرایط خاصی بدانیم که با تغییر آن شرایط آن حکم هم تغییر پیدا می کند (ولی می دانیم تغییر موضوع همیشه باعث تغییر حکم است)

بدون شک اگر شرایطی مشابه آن زمان پیدا شود باز آن روایات شامل آن می گردد مثلاً در سرزمینهای اشغال شده فلسطین هم اکنون مسلمانان باید از افزایش جمعیت و برهم زدن تعادل به نفع خود پشتیبانی کنند و این یک وظیفه برای آنهاست.

ولی این حکم شامل دیگر کشور های اسلامی که رشد بالائی از نظر جمعیت دارند نمی گردد، چرا که بسیاری از آنها در شرایط کاملاً مخالفی با شرایط ساکنان اراضی اشغال شده هستند و افزایش جمعیت برای این گروه سبب تضعیف اسلام و مسلمین نمی گردد.

